

Lunds Universitet
Språk- och litteraturcentrum
Litteraturvetenskap
Handledare: Kerstin Bergman
2008-01-16

Jelena Cado
SSLK01
15 p

Västerländska recensenter
– en studie om mottagandet av Åsne Seierstads
kontroversiella litteratur

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar	3
2 Västerländska perspektiv	4
2.1 Metod och material	7
2.2 Disposition	8
3 Recensioner – Bokhandlaren i Kabul	8
3.1 Frågetecken kring informationen	11
3.2 Brist på analys	12
3.3 Norsk kontra svensk kritik	12
3.4 Seierstads befogenhet och trovärdighet	13
3.5 Den muslimska kvinnosynen	14
4 Recensioner – Med ryggen mot världen	15
4.1 Brist på analys, igen	18
4.2 Norsk kontra svensk kritik	18
4.3 Omtyckta karaktärer	19
4.4 Medias makt och rapportering	20
4.5 Serbien vs Afghanistan	20
4.6 Dominans bland män	21
5 Jämförande perspektiv	22
5.1 Sammanfattning	24
6 Referenser	26

1 Inledning

Åsne Seierstad är författare till två böcker som i media skapat en hel del turbulens. *Bokhandlaren i Kabul* (2002) handlar om bokhandlaren Sultan Khan i Kabul och hans familj och hur deras vardag ser ut efter talibanregimen. *Med ryggen mot världen – Serbiska porträtt* (2004) är en reportagebok om Serbien före och efter Milosevicregimen, där vi får följa tretton människors olika levnadsöden. Åsne Seierstad har även gett ut en fortsättning på *Med ryggen mot världen* som kom ut i Norge 2004, men som ännu inte översatts till svenska.

Böckerna skiljer sig åt inte bara i handlingen utan även genom sättet de har skrivits på. *Bokhandlaren i Kabul* är skönlitterär medan *Med ryggen mot världen* är mer dokumentär till sin karaktär. Seierstad fick mest kritik för *Bokhandlaren i Kabul* där hon anklagades för att ha skildrat människorna i boken felaktigt, kritiserades för hur hon inhämtat information och för att hon saknar kunskap om Afghanistan och dess politik och historia. Bokhandlaren själv, Shah Mohammad Rais stämde Åsne Seierstad när boken översatts till engelska, och gav i sin tur ut en bok som var svar på tal till Åsne Seierstad. Den heta debatten har fått mig att i denna uppsats närmare vilja undersöka mottagandet av dessa böcker i media.

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med denna uppsats är att undersöka recensioner och jämföra mottagandet i media av *Bokhandlaren i Kabul* (2002) och *Med ryggen mot världen – serbiska porträtt* (2004). Jag avser att använda mig främst av recensioner från dagstidningar. Jag återkommer med preciseringar angående valet av material. Min ambition är att jag vill ge en så bred och omfattande bild som möjligt av medias mottagande av de båda verken. Jag hoppas också kunna finna en koppling mellan det västerländska tänkandet och medias debatt om Åsne Seierstads omtalade litteratur. Mer precist ämnar jag undersöka följande frågeställningar:

- Hur skiljer sig mottagandet av de två böckerna åt? Hur uttrycks denna skillnad?
- Vilken är den huvudsakliga kritiken mot respektive bok?
- Vad uppfattar recensenterna som provokativt i böckerna?
- Finns det en skillnad i mottagandet av de båda böckerna mellan norsk och svensk media?

2 Västerländska perspektiv

Litteraturvetaren Stefan Helgesson presenterar i *Efter Västerlandet – texter om kulturell förändring* (2004) intressanta teorier om västerlandet förr och nu. Helgesson talar om en västerländsk litteratur, som formades under ”imperialismens tidiga skede av global interaktion”. Han skriver vidare att litteraturen inte är något ”genomskinligt, neutralt medium”, utan menar att litteraturen genom historien har mobiliserats i syfte ”att både befästa och utmana den västerländska kulturella dominansen” (Helgesson 2004:20).

Helgesson återkommer hela tiden till det västerländska tänkandet som dominant och menar att det präglar oss alla, oavsett vilken litteratur vi tar till oss. Min hypotes är att Åsne Seierstads böcker har mottagits kritiskt dels för att de tar upp ämnen som kan tyckas provokativa, dels för att media tolkat dem ”västerländskt” och att det finns förbestämda kriterier skapade främst av media, för hur något ska framställas och av vem. Det ska också tilläggas att Seierstads litterära verk inte bara har bemötts med dålig kritik, utan även med god.

Helgesson talar om begreppet *postkolonialism* som handlar om det komplicerade förhållandet mellan de gamla kolonialmakterna och västerlandet i stort kontra de länder i öst som en del västerlänningar skulle betrakta som exotiska och annorlunda. Han menar att västerlandet historiskt sett alltid haft en föreställd bild av österlandet, som det annorlunda och mystiska och att västerlandet alltid sett sig självt som ett föredöme för andra kontinenter. Helgesson hänvisar till Stuart Hall som menar att postkolonialismen motsvarar ”ett djupt liggande behov av att övervinna en kunskapskris förorsakad av föråldrade begrepps oförmåga att förklara världen” (Helgesson 2004:80-81). Helgesson tillägger att ”det vi har lärt oss om den moderna epoken, om upplysningen, om industrialismen, om litteraturen, är skevt och eurocentriskt och behöver fortgående omprövas” (Helgesson 2004:81). Helgesson skriver vidare att litteraturens roll är framträdande inom postkolonialismen, både som praktik och studieobjekt.

Helgesson ifrågasätter också om litteraturen är så fri som vi här i västerlandet menar att den är. Han menar att även om vi lever i ett demokratiskt land så styrs vår litteratur av ekonomiska, kulturella och politiska intressen (Helgesson 2004:81).

Helgesson menar alltså att det västerländska tänkandet är dominant och påverkar oss i våra handlingar och tankar och att detta går långt tillbaka i historien, ändå till kolonialtiden. Den västerländska litteratur som skapats under vår tid är ingen slump, utan den har skapats för att både befästa och utmana den västerländska, kulturella dominansen. Helgesson menar att det vi har lärt oss hittills kan vara värt att fundera över, och att det krävs större perspektiv och större

kunskap, och detta med hjälp av allsidig litteratur, för att vi människor ska kunna forma ett kritiskt tänkande. Litteraturen inte är så fri i västerlandet, som den tycks vara, utan är styrd av vårt västerländska tänkande och vår miljö, den ekonomiska situationen och politiska och att det på så sätt produceras en viss litteratur. Seierstads litteratur är ett sådant exempel som Helgesson beskriver, ett resultat av hur världen ser ut, ur ett västerländskt perspektiv med dess historiska händelser som format vår världsbild.

Helgesson drar även en intressant parallell till Salman Rushdie och hans berömda *Satansverserna* (1988). Helgesson använder sig av begreppet *hybriditet* som innebär att man ifrågasätter ”de gränser för identiteten som kolonialhistorien upprättade” men även att det inom litteraturen betyder en förlust av något, en dubbel behörighet och en befogenhet att författa en viss litteratur. (Helgesson 2004:90-93) Helgesson exemplifierar med Salman Rushdie, som är den författaren som fått mest uppmärksamhet för sitt hybrida skrivande. Helgesson menar att många i väst ser Rushdie som ”en av oss” som avslöjar den ”islamiska fundamentalismen” medan *Satansverserna* också kan tolkas som ”utpräglad islamisk” även om boken hädar islam i vissa partier, så finns det de som menar att Rushdie endast ville hävda rättigheten att leva som en sekulariserad muslim, oberoende var i världen. Helgesson menar alltså att boken tolkades dels som en hädning mot islam, dels som en utmaning till västvärldens kulturella auktoritet (Helgesson 2004:92). Helgesson pekar på att denna typ av litteratur har skapats av kolonialismens framfart och folkförflyttningar. Rushdie gjordes till syndabock av fundamentala muslimer, allt medan han hyllades av väst. Helgesson menar att Rushdie har auktoriteten att skriva *Satansverserna*, just för att han själv är av muslimsk börd och för att han har det dubbla perspektivet. (Helgesson 2004:91-93). Seierstad är däremot västerländsk. Kanske är det för känsligt att en kvinna av främmande ursprung skriver ner sina åsikter om landet hon varit i, beskriver människorna på ett visst sätt och tar upp ämnen som anses vara tabu för många att tala om. Detta är rimligtvis en av många anledningar till varför *Bokhandlaren i Kabul* blev så omtalad i media. Är det kanske mer provokativt att skriva om en kultur och kritisera den, om man inte själv är knuten till den?

Professor i medievetenskap, Jostein Gripsrud, skriver i *Mediekultur, Mediesamhälle* (2002) om medias makt på olika plan och om förhållandet mellan politik och media. Gripsrud skriver om dagens journalistik och påstår att journalisterna idag gärna står för vad de skrivit. De sätter till och med ut en bild på sig själva vid sidan av sina artiklar, och de vill ta åt sig äran för vad de åstadkommer (Gripsrud 2002:373). Detta fenomen är typiskt västerländskt, då det i många andra länder ter sig annorlunda och journalisterna är mer diskreta med att synas i medierna, ofta pga av landets politiska situation. Gripsrud skriver vidare att dagens journalister läser mycket tidningar, ser mycket på TV, tolkar och bedömer olika typer av texter och jämför

andras texter med texter de själva producerat. Han menar att journalister har förväntningar på sig själva och styrs av kriterier för vad en text eller ett nyhetsinslag ska innehålla, men alla dessa förväntningar är föränderliga. Detta mediefenomen är typiskt västerländskt och i andra Gripsrud skriver vidare att i dagens samhälle är tolkningsarbetet något som präglar både användare och mottagare av texter, ”och båda sidor opererar som regel med likartade kulturella grundförutsättningar” (Gripsrud 2002:377). Skillnaden ligger dock i att medieproducenterna har större kännedom inom området, de kan också förändra sina produkter. Gripsrud menar således att både sändare och mottagare tolkar media, oavsett form, men att det endast är medieproducenterna som kan förändra det producerade inom media (Gripsrud 2002:377).

I kapitlet ”Litteraturproduktion” talar Gripsrud om att författare och konstnärers privatliv och uppväxt oftast är viktigare än själva skapandeprocessen, vilket innebär att författares och konstnärers privata liv ofta blir intressant för medierna (Gripsrud 2002:378). Seierstads yrkesliv har präglat hennes författarskap, eftersom hon är krigskorrespondent och journalist i första hand. Även hennes kulturella bakgrund har dock spelat roll för sättet hon blivit bemött på i media. Så är det för alla författare. Media vill gärna se förbindelser mellan författarens bakgrund och privatliv och det som skrivs i deras litterära verk. Författare vill däremot ofta gärna utesluta sig själva från sina verk, men media tillåter sällan detta (Gripsrud 2002:378). Åsne Seierstad är en författare som gärna står för vad hon skrivit, men precis som Gripsrud beskriver vill hon gärna utesluta sig själv från sin litteratur.

Gripsrud skriver vidare i ”Litteraturproduktion” att skönlitterära författare, precis som bildkonstnärer, brukar betraktas som oerhört fria i sin verksamhet. Utrustade med penna och papper, eller en dator, kan de skriva när som helst och vad som helst. Detta är dock egentligen inte så enkelt, menar Gripsrud, utan han ifrågasätter författarnas frihet. Precis som Helgesson menar han, att författare är fria bara i en viss utsträckning, och att bilden av författarna som fria därför är missvisande. Han syftar på den ekonomiska problematiken och exemplifierar med Norge, där av 900 skönlitterära författare bara mellan 150 och 200 kan livnära sig på yrket som författare (Gripsrud 2002:379). Gripsrud menar att många författare har andra yrken vid sidan av sitt skrivande, och att det är en liten andel av författarna, som har skrivandet som sin huvudsakliga inkomst (Gripsrud 2002:379). Han menar att författarna styrs av ekonomin och att en författare som inte enbart kan livnära sig på yrket som författare, inte har tillräckligt med tid att lägga på sitt författarskap (Gripsrud 2002:379).

Gripsrud skriver vidare att alla inom media är beroende av varandra och att vi som läser tidningar och ser nyhetsprogram har förväntningar på vad som ska sändas på TV och vad som ska skrivas i tidningar. Allt detta är en utveckling som har förändrat sättet media arbetar på och alla som är verksamma inom media (Gripsrud 2002:396-397). Gripsrud menar att vi ofta är

utelämnade åt mediernas ”framställningar eller representationer av världen när vi bildar oss medvetna och omedvetna uppfattningar om oss själva och den värld vi lever i” (Gripsrud 2002:397). Gripsrud skriver liksom Helgesson att det är viktigt att våra medier är ”mångfasetterade i alla avseenden”, då det utvidgar en självständighet och ett rum för kritiskt tänkande och att detta i sin tur ger oss möjlighet att ”samtala med våra medmänniskor” (Gripsrud 2002:398).

Gripsrud vill således beskriva media och alla aktörer runtom som ett enda stort kretslopp, där alla parter är beroende av varandra. Eftersom utvecklingen gått så fort fram inom media, så kan form tyckas viktigare än innehåll, för medieproducenterna. Han talar om författare och journalister vars privata liv ofta är mer intressant än det de producerar. Media är än del av människors liv i västlandet och media påverkar människan konstant, oavsett om vi är medvetna eller omedvetna om det. Vi skapar oss en bild av världen och allt som händer i denna värld, enligt västerländska mått. Gripsrud vill få läsaren att förstå att medias makt är oändlig. Varje dag intar vi information, från TV, tidningar och Internet och denna information är till viss del styrd av medieproducenterna, som har ett inflytande över vad vi som medborgare får ta del av, även om vi lever i ett demokratiskt land.

Det finns ingen specifik tidigare forskning inom just det jag ämnar undersöka. Det jag funnit är en D-uppsats som Thomas Jartsell skrivit: ”Den tvetydiga litteraturens form” där Jartsell utför en analys av Åsne Seierstads *Bokhandlaren i Kabul*. Denna D-uppsats omnämns i *Kulturjournalistikens grunder* (2007) skriven av Rikard Loman, Birthe Sjöberg och Jimmy Vulovic. Jag kommer dock inte använda mig av Thomas Jartsells uppsats, då den inte är relevant för min undersökning, eftersom den fokuserar på romanen, ej på mottagandet av Seierstads litteratur.

Åsne Seierstad är en nutida författare och då är det svårt att hitta större studier om hennes författarskap och förhållandet till media. Möjligtvis skulle man kunna försöka hitta någon författare som skriver liknande som Åsne Seierstad och jämföra med denne, men min slutsats är att det kan bli problematiskt.

2.1 Metod och material

Jag har valt att använda mig av receptionsanalys och jag avser att göra en närläsning av recensioner som behandlar Åsne Seierstads *Med ryggen mot världen* (2004) och *Bokhandlaren i Kabul* (2002). Eftersom jag har två böcker vars mottagande ska jämföras och uppmärksammas, ser jag fördelar med en komparativ metod. Det kvalitativa i undersökningen möjliggör flexibilitet, djup, närhet och förståelse.

Mitt material består av recensioner av de två böckerna, från olika dagstidningar, och bokrecensionssidor på Internet. De bokrecensionssidorna jag använt mig av är *Labyrint*, *Bokkanalen* och *Dagens Bok*. Jag har valt att ta med recensioner från dessa internetsidor av anledningen till att de tillhör ett annat forum än dagstidningar och med ambitionen att få en variation i mina recensioner, av den meningen att de är från olika källor. Fullständiga referenser till dessa finns i litteraturlistan. Det är alltid svårt med tillförlitligheten när man använder sig av internetsidor som material, men jag har gjort bedömningen att dessa sidor är lämpliga till mitt syfte med uppsatsen, då det handlar om att studera recensioner.

Jag har valt att ta med tio recensioner per bok. Respektive bok har recenserats mer än tio gånger men efter noga övervägande har jag valt de tio recensioner som jag anser vara mest lämpliga att använda, med detta menar jag de recensioner som är mest representativa för min undersökning. Totalt har jag tjugo recensioner, varav sex av dessa är från norsk media. Facklitteraturen jag använder mig av belyser min undersökning och resultatet av undersökningen. Facklitteraturen består av Stefan Helgessons *Efter västerlandet – texter om kulturell förändring* (2004) och Jostein Gripsruds *Mediekultur, Mediesamhälle* (2002).

2.2 Disposition

I det följande presenteras först recensionerna av *Bokhandlaren i Kabul*, med de svenska recensionerna först följt av de norska, sedan presenteras analysen i flera underrubriker. Därefter presenteras recensionerna av *Med Ryggen mot världen* och sedan följer mina analyser av dessa, även de under flera underrubriker. I analyserna tematiserar jag recensenternas åsikter samtidigt som teoretiska utgångspunkter vävs in. Därefter följer ett avsnitt där ett jämförande perspektiv på de båda böckernas recensioner anläggs. Sedan kommer en sammanfattning, där jag summerar vad jag kommit fram till och där jag skriver några rader om eventuell vidare forskning.

3 Recensioner – Bokhandlaren i Kabul

Hanna Andersson är imponerad av Åsne Seierstads *Bokhandlaren i Kabul* och tillägger att hon inte kunde sluta läsa boken, när hon väl börjat. Hon ställer sig dock frågande till hur Seierstad lyckats ta del av alla dessa hemligheter i familjen Khan och hur hon tagit del av all information. Andersson menar att Seierstad ställt sig själv helt utanför boken, vilket hon ställer sig undrande till. Andersson ställer sig frågan ”Har allt detta hänt i en högutbildad mans familj”? Hon kommenterar de olika karaktärerna i boken och hon menar att allt verkar vara förbjudet i

familjen Khan, speciellt för kvinnorna. Hon avslutar med att boken måste läsas och att den ger ett intressant porträtt av en afghansk familj. *Bokkanalen* (030520)

CJ Charpentier är kritisk i sina kommentarer om *Bokhandlaren i Kabul*. Han menar att Seierstad är okunnig och beskriver ett land och dess traditioner, som hon inte riktigt behärskar. Charpentier menar att hon var okunnig redan i sina rapporteringar som journalist i Afghanistan, och uppfattas som ännu mer okunnig efter att ha givit ut boken.

Charpentier tycker att Seierstad skriver med en ton i boken, som säger att alla män i Afghanistan är kvinnoplågare. ”Just de svepande formuleringarna utan någon som helst bas i kunskap löper som en röd tråd genom Seierstads föga trovärdiga drama.” Charpentier skriver vidare att Seierstad blandar ihop olika etniska grupper och olika muslimska högtider och visar en allmänt dålig kunskap om landet, boken igenom. Charpentier skriver avslutningsvis ”Bokhandlaren i Kabul är en bok som aldrig borde ha skrivits. Okunnig och fördomsfull - bitvis på gränsen till rasistisk”.

Kvällsposten (021012)

Anna Dahlberg är imponerad av Åsne Seierstads envishet och mod som journalist.

Dahlberg frågar sig hur Seierstad lyckas hålla sig utanför berättelsen och tillägger att hon saknar Seierstads egna tankar om allt det hon får se och höra. Dahlberg tycker att berättelsen är spännande, skrämmande och väcker många känslor hos läsaren. Hon menar att enda gången Seierstad yttrar något om sina egna tankar är i förordet. Dahlberg tillägger också att hon funderar över hur Seierstad tagit del av dessa berättelser, för det får man som läsare inte reda på. Hon frågar sig om Åsne Seierstad varit delaktig i dessa händelser och hur hon lyckats att inte bli upprörd i vissa situationer.

Expressen (021015)

Stefan Spjut inleder med att kommentera Talibanregimens betydelse för Afghanistan och dess barn och vilka spår regimen satt i landet, det är oundvikligt att se i Seierstads skildring. Spjut anser att Seierstads missnöje gentemot bokhandlarens auktoritära roll i hemmet och sympatin gentemot kvinnorna i hushållet, framträder mellan raderna även om hon inte skriver det explicit. Spjut menar att berättelsen öppnar ett fönster som visar läsaren en vardag i det afghanska samhället, och att det är oundvikligt att kvinnorna i burka hamnar i fokus. Spjut syftar på kvinnans roll och han menar att förtrycket är tydligt i boken, kvinnan har inget att säga till om i det afghanska samhället. Spjut tillägger också att vissa detaljerade beskrivningar

gör honom en aning misstänksam gentemot Seierstad, då han vet att hon inte varit närvarande vid det aktuella tillfället.

Svenska Dagbladet (021007)

Marie Söderqvist tycker att *Bokhandlaren i Kabul*, är fascinerande, inte för att den är allt för välskriven, utan för att den beskriver vardagen för människor i Afghanistan. Söderqvist skriver att hon sen tidigare varit skeptiskt mot levnadssättet i en del muslimska länder och att hon för denna åsikt blivit beskylld för att vara full av fördomar. Söderqvist menar att genom att ha läst boken, har hennes fördomar ökat och hon syftar på kvinnans roll i boken. En kvinna får inte prata med fel person, eller ens titta på någon, det kan sluta med döden, skriver Söderqvist.

Söderqvist jämför Åsne Seierstad med författarinnan till *Inte utan min dotter* (1991), Betty Mahmoody, som ”beskylldes för att vara en bortskämd hemmafru, som bara spädde på våra fördomar mot islam”. Söderqvist menar att Seierstad är en välutbildad norska, som rest runt i världen och levt hos en afghansk familj. Söderqvist anser att Seierstad lyckats skildra en afghansk familj i sin vardag och att denna skildring är realistisk.

Expressen (050803)

Cecilia Wallin tycker *Bokhandlaren i Kabul* är läsvärd och att den väcker många tankar. Hon tycker dock Seierstads språk är lite väl enkelt och att det enkla språket drar ner kvalitén på av berättelsen. Wallin menar att det märks att Åsne Seierstad är journalist i sättet hon skriver. Hon är imponerad av Seierstads researcharbete och anser att bilden av familjen Khan är objektiv, då hon menar att Åsne Seierstad bott hos familjen i flera månader. Wallin har även recenserat *Med ryggen mot världen*.

Labyrint (030820)

Daniel Åberg börjar med att kommentera att det har blivit ett ”rejält rabalder” kring *Bokhandlaren i Kabul* sedan den kommit ut i bokhandeln. Åberg beskriver hur Seierstads metoder ifrågasatts i hennes sätt att arbeta och hennes sätt att få fram information. Åberg skriver att *Bokhandlaren i Kabul* ”är spännande, enkelt uppbyggd, och ligger nära romanen till sin form. Men det är också detta som är bokens svaghet.” Han menar att boken har frångått sin reportageform, just för att den är lättläst och att Seierstad ”strukit sig själv från handlingen”. Åberg ställer sig också frågan om hur sanningsenlig berättelsen är. Han syftar på alla små berättelser genom hela boken, och han funderar över om Seierstad varit med vid alla dessa händelser eller om hon fått dem återberättade.

Dagens Bok (030919)

Knut Ameln Hoem har läst *Bokhandlaren i Kabul* och beskriver Åsne Seierstad som ”fräck och modig” i sitt sätt att skriva denna berättelse. Hoem skriver vidare att Seierstad lyckas komma in ”under skinnet” på bröderna i familjen Khan och får ta del av hemliga tankar och känslor. Hoem tycker att bilden av bokhandlaren är en aning tvetydig och som läsare vill man veta vad för tankar som finns i bokhandlarens huvud. Knut Ameln Hoem ställer sig frågan om det är möjligt för ”en vit, ung kvinna från väst” att förstå vardagen i en afghansk, liberal och muslimsk familj? Hoem anser att det är möjligt och han tycker att Åsne Seierstad lyckats med att beskriva familjen nyanserat och trovärdigt. Hoem avslutar med att boken handlar om mer än om en afghansk familj, den visar även hur talibanregimen påverkat människors sätt att leva i Afghanistan och att boken ger oss en större förståelse för det afghanska folket.

Norsk Television NRK (020912)

Nöste Kendzior har läst *Bokhandlaren i Kabul* och menar att den är en av årets viktigaste böcker och syftar på den politiska situationen i Afghanistan. Hon anser att boken är spännande och att man som läsare får svar på en hel del frågor angående hur en familjs vardag kan se ut i Afghanistan. Hon kommenterar Seierstads frånvaro i hela boken, förutom i förordet och menar att det var klokt av Seierstad att hålla sig utanför berättelsen, dock tillägger hon att denna frånvaro skadar trovärdigheten och läsaren får inte veta hur Seierstad lyckats få reda på alla de tankar som rör sig i huvudet hos de olika familjemedlemmarna. Kendzior kommenterar också kvinnans roll i boken, och att relationen mellan en man och en kvinna är allt annat än enkel i ett afghanskt samhälle.

Dag og Tid (021026)

Espen Söbye kallar *Bokhandlaren i Kabul* för en ”naturalistisk roman” och som är skriven nästan utan fel. Söbye tycker att Seierstad lyckas beskriva det afghanska samhället och familjen, realistiskt och trovärdigt. Söbye menar att bokens fokus handlar om kvinnosynen och kvinnoförtrycket och att Seierstad lyckas skildra motsättningarna mellan mannen och kvinnan på ett realistiskt sätt. Espen Söbye avslutar med att kommentera svårigheten i att skriva en bok om Afghanistan, ”opolitiskt” och han tycker Seierstad har lyckats med detta.

Norska Dagbladet (020902)

3.1 Frågetecken kring informationen

Flera av recensenterna frågar sig hur Åsne Seierstad rent konkret fått veta allt hon skriver om i boken. Var hon där? Eller har någon återberättat händelserna för henne?

I boken får man som läsare ingen insyn i vilken roll Åsne Seierstad haft och var hon befunnit sig vid de olika händelserna. Enligt recensenterna skadar detta trovärdigheten hos alla de händelser som utspelar sig under bokens gång. Alla recensenter har inte samma åsikt om denna trovärdighet. Hoem, Söbye, Wallin och Söderqvist anser att Seierstads skildring är trovärdig och realistisk, trots att man som läsare inte får veta hur Seierstad inhämtat all information. Charpentier är mest kritisk till *Bokhandlaren i Kabul* av samtliga recensenter och han uttrycker ordagrant att ”boken aldrig borde ha skrivits”. Han anser att Seierstad har allt för dålig kunskap om Afghanistan och att beskrivningen av högtider, städer och politiska situationer brister och ibland är rent felaktig. Charpentier påpekar att han tycker att Seierstad var okunnig redan som reporter i Afghanistan och att denna okunnighet blir ännu tydligare i hennes bok. Detta är intressant och jag vill återkomma till Helgesson och hans begrepp *hybriditet* (Helgesson 2004:91). Min tolkning är att Charpentier tydligt uttrycker att han anser att Seierstad inte har befogenhet att skriva denna bok, då hon dels saknar tillräcklig kunskap om landet dels inte har den rätta kulturella bakgrunden precis så som Helgesson förklarar begreppet *hybriditet*. Charpentier menar att hela boken utmålar alla män i Afghanistan som kvinnomisshandlare genom att en familj i Afghanistan får symbolisera hela det afghanska folket. Gripsrud talar om att formen och utformandet kan tyckas viktigare än innehållet i en text idag, och det verkar som att många av recensenterna just vill veta hur Seierstad fått information och att det är mer centralt, än det hon faktiskt presenterar. Det finns en outtalad misstänksamhet bland flera av recensenterna angående Seierstads arbetssätt och jag tror att det är ett resultat av utvecklingen i vårt moderna samhälle. Vi är numera uppfostrade till att tänka kritiskt och ifrågasätta och jag tror att det är så recensenterna resonerar, åtminstone i detta sammanhang.

3.2 Brist på analys

Flera av recensenterna saknar en analys eller någon kommentar till Seierstads upplevelser i familjen Khan under de månader hon vistas i Kabul. Flera av recensenterna frågar sig hur hon inte har blivit upprörd, framförallt över kvinnans roll i samhället och bokhandlarens auktoritära roll i hemmet. Recensenterna ställer sig frågan om hur hon lyckas att hålla sig utanför berättelsen när hon kommit familjen Khan så tätt inpå livet, och där hon detaljerat skriver om deras känslor, tankar och drömmar. Som recensent och läsare undrar man hur Seierstad lyckas hålla minen i några av dessa olustiga situationer som utspelar sig hos familjen Khan.

3.3 Norsk kontra svensk kritik

Hoem och Söbye är övervägande positivt inställda till *Bokhandlaren i Kabul* och har mest gott att säga om Åsne Seierstad. Hoem anser att bilden av bokhandlaren Sultan Khan är en aning

tvetydig, att man som läsare gärna hade velat få reda på mer om denne man. Hoem anser att Seierstad lyckats skildra en afghansk familj på ett realistiskt sätt, trots att hon är en ”vit, västerländsk kvinna”, som Hoem uttrycker det. Söbye anser att fokus i boken ligger på kvinnosynen och kvinnoförtrycket i Afghanistan. Söbye är alltså inte rädd för att uttrycka sina åsikter tydligt. Han använder begreppet ”kvinnoförtryck” och han tycker att skildringen mellan man och kvinna i boken är ”realistisk” gjord. Samtidigt tillägger Söbye att han anser att Seierstad lyckats skriva boken ”opolitisk”, vilket han tillägger kan vara svårt. Det hade varit intressant att få veta vad han menar med opolitisk vilket inte framkommer i recensionen.

Nöste Kendzior anser att *Bokhandlaren i Kabul* var en av årets viktigaste böcker. 2002 invaderades Afghanistan av amerikanska styrkor, Afghanistan låg i fokus efter 11 september och det afghanska samhället blev blottat för övriga världen. Kendzior tycker att det var klokt av Seierstad att hålla sig själv utanför berättelsen, med tanke på de kontroversiella ämnen om kvinnan och afghansk lag som kommer upp, men samtidigt menar Kendzior att det skadar trovärdigheten. Överlag är de norska recensenterna relativt positiva till *Bokhandlaren i Kabul*, och de anser att fokus ligger på kvinnans roll.

Jämför man norrsmännens recensioner med de svenska recensenterna finns inga större skillnader, mer än att några av de svenska recensenterna är mer kritiska till objektiviteten i Seierstads skildring, jag tänker främst på Charpentiers recension av boken, men även de övriga recensenter som ifrågasätter trovärdigheten i Seierstads drama. Några av de svenska recensenterna kommenterar även Seierstads språk, och tycker att det är en aning torftigt, men antar att det beror på att hon är journalist i grunden. Ingen av de norska recensenterna kommenterar däremot Seierstads språkbruk. Detta är precis vad Gripsrud talar om, att även om författarna inte gärna vill att media ska dra kopplingar till deras övriga liv, så blir det ofta så ändå (Gripsrud 2002:378). Wallin och Åberg förklarar således Seierstads torftiga språk genom att tillägga att hon är journalist och att det är därför hon skriver som hon gör.

Gripsrud menar att de tolkningar vi gör av en text eller av litteratur är ett resultat av våra egna föreställningar om världen (Gripsrud 2002:397). Söbyes tolkning att *Bokhandlaren i Kabul* är realistisk beskriven, bottnar i den syn som många västerlänningar har på mellanöstern, alltså att där förekommer kvinnoförtryck och att nästan alla muslimska män är kvinnomisshandlare.

3.4 Seierstads befogenhet och trovärdighet

Hoem ställer sig frågan om Seierstad, som ”vit, västerländsk kvinna” har befogenhet att skildra en afghansk familj på ett realistiskt sätt, och anser att så är fallet. Sålunda finns det en medvetenhet bland medierna om vad som kan anses vara provokativt och känsligt och denna

medvetenhet tar sig uttryck på olika sätt. Seierstad skriver så pass detaljerat om familjen Khan och som läsare träder man in i en vardag som kanske känns obekant för människor från västvärlden. Varför ifrågasätter recensenterna trovärdigheten i *Bokhandlaren i Kabul*? Min hypotes är att det finns en misstänksamhet mot henne då boken är oerhört detaljerad. Karaktärerna i boken talar om känslor och tankar som de flesta skulle människor skulle hålla för sig själva, och just därför skapas det en misstänksamhet mot Seierstad. Har hon rent av hittat på det som exempelvis bokhandlarens son funderar över? Eller har hon helt enkelt gjort sina egna tolkningar av hur karaktärerna i boken tänker och sammanfattat dessa? Detta är endast hypoteser, bara Seierstad kan veta hur det gick till.

Flera av recensenterna kommenterar hennes mod, i att våga skildra familjen Khan så som hon upplevt situationen, utan att själv egentligen kommentera händelserna. Helgesson talar om att vi människor måste ifrågasätta det vi lärt oss och se det ur ett större perspektiv, att världen inte ser ut som många av oss vill att den ska se ut. Jag tror Åsne Seierstad var fullt medveten om att *Bokhandlaren i Kabul* skulle skapa rubriker, för det tycks råda en oskriven lag i media, att tabubelagda ämnen måste kritiserats om de författas av "fel" person. Gripsrud talar om kretsloppet i media där det hela tiden handlar om ett samspel mellan sändare och mottagare (Gripsrud 2002:377) I detta fall är Seierstad eller hennes litteratur sändaren, och mottagarna är recensenterna.

3.5 Den muslimska kvinnosynen

Inom media har alltid har alltid kvinnosynen inom islam orsakat den hetaste diskussionen och detta ämne tycks vara känsligt att skriva om. Min tolkning är att många människor i västvärlden ser kvinnan som förtryckt i den muslimska världen medan många i Mellanöstern istället ser kvinnan i väst som den förtryckta. Åsne Seierstad skriver om känsliga ämnen och för några kvinnor i boken väntar ett grymt öde, som exempelvis för den unga flickan som stenas ihjäl. Här går meningarna isär bland recensenterna, men tydligast är Söderqvist i sina kommentarer, då hon säger att boken bara spär på de fördomar många människor har om kvinnoförtryck i muslimska länder. Stefan Spjut är också tydlig i sina kommentarer och menar att hos läsaren fastnar bilden av dessa långa, blåa burkhor. Även om boken är spännande så anser Spjut att fokus ändå hamnar på den afghanska kvinnan och kvinnans roll i samhället. Detta aktualiserar Helgessons definition av begreppet *postkolonialism*, att vi människor i väst alltid haft en föreställd bild om österlandet och dess kultur som något avvikande och exotisk och att den synen inte är något nytt påfund (Helgesson 2004:80-81).

Eftersom människan i väst ofta ser sig själv som en förebild för andra kontinenter, som normativ, så är det naturligt att recensenterna tolkar kvinnans roll i Seierstads skildring som förtryckt. Recensenterna växt upp och socialiserats in i ett levnadsmönster som skiljer sig från ett levnadsmönster i Afghanistan.

4 Recensioner – Med ryggen mot världen

Wilhelm Agrell skriver att det första läsaren slås av i boken är de serbiska människornas självbild. Han syftar särskilt på bonden Borisav som har ett porträtt av Milosevic hängande i rummet. Agrell menar att Åsne Seierstads reportagebok, *Med ryggen mot världen* ger en djupt pessimistisk bild av Serbien. Han tillägger ”boken är också en svit människoöden, lustiga, tankeväckande och inte minst tragiska. Och som alla människoöden utmanar de våra föreställningar om entydigt ont och gott, rätt och fel.” Agrell kommenterar även att boken är intressant för att den visar hur dessa människors liv förändrats före och efter Milosevicregimen. *Sydsvenska Dagbladet* (040927)

Jonas Henningsson har mestadels positiv kritik att ge Åsne Seierstad och hennes livsskildringar i *Med ryggen mot världen*. Henningsson skriver att Åsne Seierstad är som bäst när hon låter de serbiska männen och kvinnorna komma till tals och lämnar sig själv utanför historien. Han jämför denna bok med Seierstads *Hundra och en dag* (2003) där han tycker att hon satte sig själv för mycket i centrum och han menar att det blev alldeles fel. Henningsson anser att Seierstad *Med ryggen mot världen* har lyckats skriva en intressant bok om intressanta människor i en oviss tid. Han menar att boken ger oss läsare en mer nyanserad bild av Serbien än om man jämför med medias rapportering.

Smålandsposten (041012)

Sverker Lenas kommenterar *Bokhandlaren i Kabul* och jämför den med *Med ryggen mot världen* och han saknar en analys i båda böckerna, han skulle ha velat ta del av vad Seierstad själv har för tankar om dessa människor och de händelser hon får uppleva. Lenas tycker *Med ryggen mot världen* är mer realistisk, då han har svårt att förstå hur Seierstad lyckats förmedla alla de tankar som karaktärerna i *Bokhandlaren* tänker. Lenas anser att *Med ryggen mot världen* i det stora hela är sympatisk Han skriver även om den ortodoxa kyrkans betydelse och att serberna verkar vara lika ”giftasgalna” som den afghanska befolkningen, även om de har olika trosuppfattningar.

Dagens Nyheter (040926)

Klas Rönnbäck ger Seierstad en elege för att hon valt att följa upp de tretton människornas öden i Serbien, och att hon inte vänt dem ryggen. Han syftar på uppföljaren till *Med ryggen mot världen* som kommit ut i Norge. Rönnbäck recenserar den här den första utgåvan. Han tycker att valet av titel kan ifrågasättas då han anser att personerna i boken, inte alls vänt ryggen mot världen. Rönnbäck menar att Seierstads val av karaktärer är medvetna och att de olika människorna får presentera ett spektrum av åsikter i Serbien. Rönnbäck talar om problematiken att döma ett helt folks handlingar, för något ett fåtal individer har gjort, och han menar att man inte kan "dra alla serber över en kam" för de är också människor, och alla människor är olika. Rönnbäck tillägger att Seierstads val av titlar till kapitlen i boken, också drar ner texten. Han syftar särskilt på kapitlet "Krigsförbrytarens hustru" och menar att redan där faller allt, för vad gör det om frun bedyrar sin mans oskuld när titeln säger någonting annat.

Dagens Bok (041211)

Cecilia Wallin inleder med att jämföra Åsne Seierstads sätt att skriva i *Med ryggen mot världen* med *Bokhandlaren i Kabul*. Wallin anser att Seierstad lyckats bättre denna gång, genom att helt utelämnat sina analyser, vilket Wallin inte anser att hon gjorde i *Bokhandlaren i Kabul*. Hon tillägger att människorna i boken får komma till tals helt på egen hand och att Seierstad låter karaktärerna själva berätta sina historier. Wallin anser dock att Seierstad bara skrapar på ytan när hon skriver om dessa karaktärer, och att man som läsare velat få reda på mer om dem. Wallin avslutar med att boken hade varit ännu bättre om det inte varit för det "torftiga" språket.

Labyrint (041204)

Per Wirtén skriver inledningsvis att Seierstad utför utmärkt journalistik, väldigt tätt in på människorna hon möter. "Hon tjuvlyssnar, hänger på, äter en massa, ringer på dörrklockor, gör korstecknet ibland och dricker rakija lite för ofta." Wirtén skriver att man rycks med i berättelsen och att man som läsare fattar tycke för de olika karaktärerna. Han anser att också karaktärerna i boken vill dra med Seierstad i berättelsen, men att hon kämpar mer än i tidigare böcker för att stå utanför historien. Wirtén frågar sig: "måste man i så tillspetsade konfliktlägen inte ifrågasätta sina perspektiv och sin berättelse"? Wirtén menar att med tanke på hur tätt Seierstad följer dessa människor, hon måste någon gång reflektera över sitt skrivande och få med det i sina böcker. Wirtén syftar på de gränser Seierstad ständigt tänjer, på det sätt hon beskriver länder och människor, som av västvärlden pekats ut som annorlunda och i vissa fall som bödlar. Han menar att beskrivningarna utan dessa reflektioner tycks bli "naiva" och orealistiska.

Expressen (040928)

Anna W-Rudberg inleder sin recension med orden ”säg ordet serb i en politisk diskussion och de flesta reagerar negativt”, och menar att serberna är utsedda som Europas utstötta av ett enat väst. W-Rudberg är övertygad om att Seierstads syfte med boken var att ge en mer nyanserad bild av serberna men att Seierstad misslyckats och istället bekräftar västvärldens fördomar om serberna. W-Rudberg ger Seierstad eloge, för bra beskrivningar av de olika individerna, men tillägger att det är ett ensamt folk Seierstad skildrar. W-Rudberg kommenterar Seierstads ovilja att yttra egna åsikter och föra egna resonemang. Hon tillägger även att hoppen mellan de olika tidsperioderna stör läsningen. W-Rudberg avslutar med att konstatera: "De stora krigen börjar med folksånger och vandringsägnor och slutar med blodbad", apropå serbernas roll på Balkan. *Östgöta Correspondenten* (041005)

Simen Ekern har läst fortsättningen av *Med ryggen mot världen*, som på norska heter *Porträtter fra Serbia – framdeles* (2004) där Seierstad återigen träffar de tretton personerna hon följt åren tidigare. Ekern frågar sig själv om denna fortsättning av *Med ryggen mot världen* var nödvändig? Ekern skriver: ”Att vara en bra historieberättare innebär också att veta när man ska sluta.” Ekern berömmar dock Seierstad för hennes goda förmåga att komma människor nära inpå livet och att boken är lärorik. Ekern har många åsikter om denna uppdaterade version, men är mer kritisk än positiv till den nya boken. Recensenten menar att historien är stökig och att det är svårt att hålla isär tretton människors olika levnadsöden, samtidigt som man som läsare slungas fram och tillbaka mellan tre olika tidsperioder. Han tillägger att man som läsare blir trött av att läsa om alla de gånger Seierstad dricker rakija och äter syltad paprika.

Norska Dagbladet (040913)

Einar Hagvaag skriver i sin recension av *Med ryggen mot världen* att Seierstad försöker ge något som kan kallas ”upprättelse” för serberna. Hagvaag inleder med att skriva ”Vad är det med dessa serber”? Han syftar på hur medierapporteringen sett ut under de tio senaste åren, och att detta folk är sargat, tragiskt och av väst utsett som ”bödlarna på Balkan”. Han skriver vidare att Seierstad försökt skriva ner det ”hon sett och hört”. Hagvaags tolkning är att det objektiva inte kommer fram i boken. Hagvaag har döpt en av underrubrikerna i sin recension till ”Illusionens medium”, han skriver att Åsne Seierstad fått lära sig albanska för att kunna ställa frågor till den albanska befolkningen, och befunnit sig i mycket olustiga situationer nere på Balkan. *Norska Dagbladet* (001011)

Stein Inge Jörgensen anser att Seierstad gjort ett gott försök till att ge en mer nyanserad bild av Serbien än vad medierna visat och att man som läsare får reda på nya politiska fakta, ökad kunskap och om den hårda situationen i Serbien. Jörgensen talar om norrmännens längtan efter denna bok, för ”vi gav ju oss ut i krig mot dem” skriver Jörgensen. Han syftar på NATO bombningarna 1999 och menar att boken ger norrmännen en större kunskap om landets situation och människorna. Dock saknar Jörgensen ett svar på varför ”så många serber” utfört olika onda handlingar. Jörgensen hade velat få ett svar på denna fråga. Jörgensen avslutar med att kommentera att Seierstad inte lyckats ge en mer nyanserad bild av serberna i denna skildring. *VG Nett* (001010)

4.1 Brist på analys, igen

Det finns flera gemensamma drag i kritiken av *Med ryggen mot världen*. Mest framträdande är kritiken av Åsne Seierstads ovilja att personligen kommentera händelserna och att hon inte har några reflektioner eller något försök till analys av det som faktiskt inträffar i boken, liksom av den egna rollen. Flera av recensenterna menar att med tanke på de människor Åsne Seierstad träffar och lär känna och alla de lustiga situationer hon får uppleva, är det märkligt att hon inte har några åsikter om upplevelser. Intressant är att av de tio recensionerna är det endast Henningsson och Wallin som tycker det är positivt att Åsne Seierstad utelämnat sig själv från boken och låtit huvudkaraktärerna själva föra talan.

Ingen av recensenterna har dock vågat sig på en analys av varför Seierstad så ogärna vill yttra en åsikt om situationen i Serbien, utan bara vill skildra det hon sett och hört. Min hypotes är att det kan finnas flera orsaker till att Seierstad valt att inte kommentera något i boken, men att en anledning är för att hon inte ska behöva försvara sitt ställningstagande. Kanske är det så enkelt att Seierstad bara vill skriva och skildra utan att kommentera, då hon ser sig själv som en objektiv berättare. Det visar sig dock att de flesta recensenterna anser att det är fel väg att gå. Precis som i *Bokhandlaren i Kabul* utesluter Seierstad sig själv från handlingen, hon vill inte vara med i berättelsen och precis som Gripsrud säger så låter ändå inte media henne vara, utan hon får kritik för sin ovilja i att vara en del av boken (Gripsrud 2002:378).

4.2 Norsk kontra svensk kritik

De norska recensenterna Hagvaag, Ekern och Jörgensen är mer kritiska än positiva i sin ton till Seierstads skildring i *Med ryggen mot världen*. Hagvaag tycker inte att beskrivningen av karaktärerna i boken är objektiv och Ekern menar att historien är rörig. Hagvaag och Jörgensen anser att Seierstads motiv till att ha skrivit boken skulle vara att på något sätt ge en upprättelse för serberna, då de menar att medierapporteringen gett en negativ bild av serberna de senaste

tio åren. Detta är intressant, då Rönnbäck menar att Seierstad lyckats göra motsatsen, alltså att hon istället bekräftat den bild av serberna som många i väst har, genom valet av titel och valet av rubriker i boken. Titlarna är dock inget som de norska recensenterna kommenterar, detta kan bero på att titlarna heter annorlunda i den norska versionen.

De svenska recensenterna nämner inget specifikt om objektiviteten, utan flera av dem uttrycker endast att det är sorgliga karaktärer som presenteras i boken. En annan iakttagelse är att de norska recensenterna inte nämner Åsne Seierstads ”brist på eget tyckande” vilket de svenska recensenterna gör. Ekern berömmar dock Seierstad för god journalistik och hennes sätt att närma sig människor, men han är samtidigt fundersam till om fortsättningen av *Med ryggen mot världen* var nödvändig. Han menar att en god berättare borde veta när de ska sluta.

Stein Inge Jörgensen anser att Seierstad gjort ett gott försök till att ge läsarna en mer nyanserad bild av Serbien, men att hon inte lyckats då boken saknar svar på frågan om varför serberna gjort som de gjort under Balkankriget.

Av de norska recensenterna verkar framförallt Jörgensen vara mer intresserad rent politiskt engagerad, än av själva handlingen. Det är intressant att han uttrycker sig ”vi drog ju ut i krig” mot dem. Ett vi och de- perspektiv blir således tydligt i framför allt Jörgensens recension. Detta vi och de perspektiv aktualiserar återigen Helgessons begrepp *postkolonialism*. Västerlandet kontra österlandet kan här jämföras med Jörgensens uttryck vi och de. Detta blir väldigt tydligt här. Helgesson menar således att människan ofta är styrd i sina åsikter av politiska, kulturella och historiska fakta (Helgesson 2004:80-81).

4.3 Omtyckta karaktärer

När man ska summera den positiva kritiken gentemot *Med ryggen mot världen* kommenterar alla recensenter, både svenska och norska, att karaktärerna i boken lyfter berättelsen, och att man som läsare under berättelsens gång fattar tycke för karaktärerna. Även om flera av recensenterna anser att boken är sorglig och tragisk så finns det en sympati för karaktärerna i boken bland recensenterna. Henningsson och Wallin som är positivt inställda till att Seierstad håller sig utanför handlingen, påpekar exempelvis att det blir som bäst när karaktärerna i berättelsen får tala. Wallin hade dock velat se en ännu djupare inblick i karaktärernas liv och vardag, hon tycker att Seierstad endast lyckas skrapa på ytan och att man som läsare vill veta mer om dessa människor.

Flera av recensenterna kommenterar även Åsne Seierstads lojalitet, att hon inte har tagit blicken från Balkan efter 11 september 2001, utan att hon återkommit för att fortsätta följa de tretton människornas öde. Några av recensenterna är fascinerade av Seierstads journalistik och

hennes val av karaktärer i boken. Seierstad skriver om bonden Borisav som haft ett porträtt av Milosevic hängande i sovrummet, men som tagit ner porträttet nästa gång Seierstad hälsat på. Hon träffar också bl.a. en utarbetad journalist, en fru till en misstänkt krigsförbrytare och en familj som flytt från Kosovo. Dessa karaktärer är intressanta och alla har de något att förmedla, så min tolkning är att valet av karaktärer i boken, varit ett medvetet val från Seierstads sida.

4.4 Medias makt och rapportering

Precis som både Gripsrud och Helgesson så kommenterar flera av recensenterna medias makt och hur de har styrt medierapporteringen angående Balkankriget de senaste tio åren. Hagvaag talar om ”bödlarna på Balkan” och detta uttryck är just ett resultat av den makt media har, inte minst i västvärlden. Även Henningsson kommenterar att han anser att *Med ryggen mot världen* ger läsarna en mer nyanserad bild av Serbien än den vi är vana att se. Rönnbäck påpekar det problematiska i att döma ett helt folk. Ett krig är inte något som civila människor bär skulden för. Rönnbäck uttrycker precis det som Helgesson talar om, alltså att vi människor ofta ser saker och ting från ett specifikt perspektiv som även speglas i media (Helgesson 2004:80-82). Balkankriget pågick under nästan hela nittioalet och medias rapporteringar har präglat bilden människor i omvärlden har av kriget. Helgesson talar om problematiken med att vara ”eurocentrisk” och att inte ifrågasätta den kunskap man besitter (Helgesson 2004:81). Gripsrud säger att journalister och författare tar till sig andra journalisters arbeten och jämför dessa med sina egna arbeten. Detta är positivt, men nyanseringen kanske ändå uteblir för att det fortfarande är samma medier som styr innehållet, bara att det är olika journalister som representerar stoffet (Gripsrud 2002:372-374).

Även om Seierstad är journalist och välutbildad så är hon precis som alla andra uppfostrad enligt västerländska mått, precis som recensenterna. Som Gripsrud säger är människor också utlämnade till mediernas framställningar när vi bildar oss en uppfattning om oss själva eller något som sker i denna värld (Gripsrud 2002:397). Alla människor påverkas mer eller mindre av det som vi läser i tidningar eller ser på TV, detta är oundvikligt och bidrar till att vi skapar oss en föreställning om världen men också om dem runtomkring oss.

4.5 Serbien vs Afghanistan

Det är intressant att den enda recensenten som gör en antydning till att ifrågasätta innehållet i boken är Einar Hagvaag, som menar att ”objektiviteten inte kommer fram” i Seierstads beskrivningar. Övriga recensenter kommenterar inte händelserna i boken ur ett kritiskt perspektiv, så som recensenterna gör när de skriver om *Bokhandlaren i Kabul*. Fokus ligger i

recensionerna av Serbienboken istället på att recensenterna saknar en analys gjord av Åsne Seierstad. Seierstad lär känna dessa människor mycket väl, precis som i *Bokhandlaren i Kabul*. Skillnaden är att hon inte bor hos de enskilda människorna i Serbien under en lika lång period som hos familjen Khan.

Det kan finnas flera orsaker till detta men det mest tänkbara är att recensenterna och media inte anser att *Med ryggen mot världen* är lika provokativ som *Bokhandlaren i Kabul*. *Med ryggen mot världen* kanske inte representerar en kultur som är tillräckligt olik den svenska, kanske tar den serbiska boken inte upp lika provokativa ämnen som den afghanska. *Bokhandlaren i Kabul* tar upp något som i högsta grad var aktuellt vid tiden då boken gavs ut. Efter 11 september 2001 invaderades Afghanistan och mycket i media handlade om terrorism, islam och kvinnoförtryck. Därför tycks recensenterna ha mycket klarare åsikter om den boken, än om Serbienboken. Balkankriget var mer aktuellt under 90-talet men har idag tappat mycket av medias fokus. Idag handlar mycket istället om kriget i Irak och Israel-Palestina konflikten.

Agrell nämner i sin recension att precis som alla människoöden, utmanar boken våra föreställningar om gott och ont, och rätt och fel. Helgesson talar om den *postkoloniala* litteratur, som skapats för att utmana våra föreställningar men även för att befästa dem (Helgesson 2004:20). Det Agrell kan tänkas mena är just att vi alla är människor, oavsett var vi befinner oss, och att vi inte är så olika ändå. Vi kan alla fela men kunskap och lärdom är det viktiga. Helgesson menar att mänskligheten inte ska förkastas, men att man samtidigt måste vara redo att vidga sina perspektiv och inte nöja sig med en syn på vår tillvaro, eller ett perspektiv, för då tycks världen bli liten och färglös.

4.6 Dominans bland män

Jag vill gärna kommentera valet av recensenter och att jag haft problem med att finna kvinnliga recensenter främst till *Med ryggen mot världen*. Min ambition var att försöka balansera recensionerna mellan män och kvinnor, men det har blivit problematiskt. Dock reserverar jag mig för att jag inte har anlagt ett genusperspektiv på denna uppsats och därför blir inte genusperspektivet relevant i detta sammanhang.

5 Jämförande perspektiv

Ska man jämföra kritiken av *Bokhandlaren i Kabul* och *Med ryggen mot världen* så finns det både likheter och skillnader. Skillnaderna är fler, men likheterna tycks bli centrala. Den största likheten i kritiken mot böckerna är att de flesta recensenter saknar en analys och ett eget tyckande från Åsne Seierstad. Recensenterna frågar sig själva hur man kan komma så nära någon inpå livet, hur man kan befinna sig i olustiga situationer i andra delar av världen, utan att ha någon som helst egen reflektion? Min teori är att Seierstad gjort ett medvetet val, att utesluta sig själv från sin litteratur, då hon är fullt medveten om att hennes litteratur behandlar känsliga, kontroversiella och aktuella ämnen. Kritiken mot *Bokhandlaren i Kabul* har fått mycket mer medial uppmärksamhet än *Med ryggen mot världen*. Här kan man aktualisera Helgessons teori om *hybriditet* och befogenheten av att skriva om en kultur och ett levnadssätt man själv inte är knuten till (Helgesson 2004: 91-92). Seierstad är väl medveten om att diskussionen om islam och kvinnans roll har skapat mycket debatt i media, och därför valt att inte kommentera händelserna i boken, utan bara försökt skriva om dem. Alla recensenter håller dock inte med om att hon är objektiv, utan de finns de som tycker att man kan utläsa en subjektivitet mellan raderna i hennes skildring i *Bokhandlaren i Kabul*.

Charpentier är mest skarp i sin kritik och anser att Seierstad skriver med en ton i boken som utmålar alla afghanska män som kvinnoplågåre. Hon får svidande kritik för att hon blandar ihop olika städer och politiska frontfigurer. Hon saknar kunskap om landet helt enkelt, menar Charpentier. Det som är intressant att tillägga är att Charpentier har ett speciellt band till Afghanistan och reste dit i sina unga år för att studera landet, alltså en man som besitter mycket kunskap om Afghanistan, vilket speglas i recensionen av *Bokhandlaren i Kabul* (Alba 080120). Han ifrågasätter Seierstads iakttagelser och är inte förtjust i bokens symbolik då han tycker den är fördomsfull och på gränsen till rasistisk. Charpentier får stå för undantaget bland recensenterna då han själv är av västerländsk börd ifrågasätter hur objektiv beskrivningen av familjen Khan och Afghanistan är. Kanske kan han representera det som Helgesson och Gripsrud vill att alla människor ska sträva efter, alltså förmågan att kunna se bortom kulturella gränser och kunna vara kritisk till ställningstaganden och beskrivningar, även om de är utförda av en västerländsk journalist.

Många av recensenterna ställer sig också frågande till hur Seierstad inhämtat all denna information, var hon där? Har någon berättat allt för henne? Denna oklarhet är något som enligt recensenterna skadar trovärdigheten. Själva händelserna och kvinnosynen, är det få recensenter som ifrågasätter. Kanske har media satt för djupa spår i människors tänkande. Kanske har våra

västerländska medier lyckats få oss att tänka att alla muslimska kvinnor lever i förtryck och att det inte finns någon anledning till att ifrågasätta detta.

Samma sak gäller *Med ryggen mot världen*, det är endast två recensenter som ifrågasätter trovärdigheten i boken. Det kan finnas flera orsaker till detta. En av dem är att många glömt Balkankriget, speciellt efter 11 september 2001 då alla världens blickar riktats mot terrorister, Bin Ladin och Afghanistan. Det finns ingen större kritik gentemot objektiviteten och innehållet i *Med ryggen mot världen* och det är rimligtvis av samma anledning som i fallet med *Bokhandlaren i Kabul*. Det finns en brist på kunskap om länderna, då det råder en komplicerad situation både i Afghanistan och i Serbien. Framförallt i fallet med Seierstads skildring av Serbien är det tydligt att det inte finns mycket att ifrågasätta i boken då rapporteringen från media, som några av recensenterna nämner, inte har varit alltför ljus gentemot serberna, utan de har blivit utsedda till ”Balkans bödlar”. Detta blir som mest tydligt i Jörgensens och W-Rudbergs recensioner av *Med ryggen mot världen* där recensenterna närmast uttrycker ett förakt och ett hån gentemot det serbiska folket och detta tycks ta fokus från själva bokens innehåll. Detta illustrerar återigen Helgessons teorier om det västerländska tänkandet och den ”eurocentriska synen” som styr människans åsikt (Helgesson 2004:81), liksom Gripsrud teorier om medias oändliga makt. Recensenterna är mycket medvetna i sitt skrivande och några av dem nämner just att medierapporteringen om Balkankriget inte ställt serberna i god dager.

Tittar man på synen på Afghanistan så är det återkommande temat den förtryckta kvinnan, insvept i en burkha. Förmodligen har människor i väst har lärt sig att man ska tycka synd om den förtryckta kvinnan i mellanöstern och Asien, samtidigt som man innerst inne vet att långt ifrån alla muslimska kvinnor skulle hålla med oss. Våra föreställningar om samhället och om världen är så invanda att vi inte reflekterar över och ifrågasätter våra åsikter och värderingar. Precis som Helgesson påpekar måste vi vidga våra perspektiv och respektera att vi alla har olika värderingar angående vad som är kvinnoförtryck och inte, och huruvida ett helt folk kan bära skulden till ett krig eller inte.

Åsne Seierstad står gärna för vad hon skrivit, trots att debatten om *Bokhandlaren i Kabul* blivit hätsk och trots att hon blivit kritiserad för brist på kunskap och slarvigt inhämtande av information. Hon är fortfarande i mångas ögon en bra författare och journalist. Gripsrud talar om att dagens journalister gärna står för vad de skrivit och till och med sätter ut en bild på sig själva, och det stämmer in väl på Seierstad. Hon har synts mycket i TV och tidningar de senaste åren och haft debatter med olika människor, och hon har aldrig backat från något av det hon har skrivit. Hon står för sina tolkningar av Afghanistan och Serbien, och av de människor hon mött. Att människor sedan har olika synpunkter på hennes litteratur, beror på att deras åsikter är skapade av politiska, kulturella och historiska bakgrunder.

5.1 Sammanfattning

Åsne Seierstads två böcker, *Bokhandlaren i Kabul* och *Med ryggen mot världen* har mottagits med blandade reaktioner. Den största kritiken recensenterna tycks ha är mot Åsne Seierstads ovilja att vara en del av boken. Det finns inget tyckande i böckerna, ingen analys av författaren själv, vilket de flesta recensenterna med några undantag, tycks sakna. Recensenterna anser att denna avsaknad av eget resonemang skadar trovärdigheten och att man som läsare hade velat få ta del av Seierstads tankar om alla dessa händelser, både de goda och de dåliga. Charpentier får stå för de starkaste åsikterna om *Bokhandlaren i Kabul*. Han tycker boken är full av brist på kunskap, fördomar och att den är snudd på rasistisk. De norska och svenska recensenterna har liknande åsikter om *Bokhandlaren i Kabul* och är huvudsakligen positivt inställda till boken. Enligt de flesta recenser så hamnar fokus i boken på kvinnans roll i det afghanska samhället och på förtrycket av kvinnorna, liksom på att Afghanistan det är ett samhälle där männens lag gäller.

Det råder en större skillnad mellan de norska och svenska recensenterna när det gäller *Med ryggen mot världen*. De norska recensenterna är mer skarpa i sin kritik mot serberna som folk, vilket kommer i fokus i deras recensioner, medan de svenska recensenterna är mer milda i sin framtoning, med undantag av W-Rudberg som är hård i sina uttalanden om Serbien. Innehållsmässigt är det få recenser som ifrågasätter objektiviteten, med något undantag. Den största kritiken mot *Med ryggen mot världen* ligger i att handlingen är rörig, Seierstads ovilja att finnas med i bokens handling och avsaknaden av eget tyckande och egna reflektioner.

Stefan Helgessons och Josteins Gripsruds resonemang som presenterades inledningsvis visade sig mycket användbara för analysen av recensionerna och kritiken mot böckerna. Helgessons begrepp *hybriditet* blir mest relevant i recensionerna av *Bokhandlaren i Kabul* och det tycks vara provokativt att som vit, västerländsk kvinna skriva om en afghansk familjs innersta hemligheter. Gripsruds teorier om media som påverkar människans åsikter blir tydligt, då vi här i väst har en bild av den muslimska kvinnan som förtryckt, en bild till stor del skapad av västerländska media.

Recensionerna av *Med ryggen mot världen* illustrerar Gripsruds teori väl, då recensenterna i hög grad grundar sina åsikter om Seierstads bok på ett politiskt perspektiv och på åsikter styrda av medias rapportering om Balkankriget under 90-talet. Framförallt de norska recensenterna och W-Rudberg är rent politiska i sina uttalanden och de söker en förklaring till kriget på Balkan och om serbernas roll i kriget i Seierstads skildring. Här blir det tydligt att media haft ett stort inflytande. Helgesson talar om västerländska värderingar och om hur de begränsar vårt sätt att se på världen och att han menar att våra snäva referensramar måste vidgas för vår framtids bästa. Gripsrud talar precis som Helgesson om vikten av att våra medier är

mångfasetterade och ger oss människor en möjlighet att vara kritiska i vårt tänkande och öka vår medvetenhet och kunskap om världen.

Min slutsats är att recensionerna hade sett annorlunda ut om böckerna recenserats från ett österländskt perspektiv. Precis som vi har föreställningar om österlandet och andra kulturer än den västerländska, så ser andra kulturer på oss i västerlandet på sätt som är främmande för oss. Helgesson menar att den västerländska dominansen och det västerländska tänkandet härstammar ända från den koloniala tiden. Han menar att den synen på världen är förlegad och att litteraturen har en viktig roll just i detta sammanhang. Litteraturen ska skapa debatt, utmana och befästa eller ifrågasätta våra redan invanda föreställningar om världen.

Seierstad är en västerländsk författare och som många andra uppväxta i en västerländsk, kulturell dominans och det präglar hennes sätt att skriva, trots att författare enligt Gripsrud gärna vill utesluta sig själva från sina verk Gripsrud talar om detta att journalister och författare å ena sidan inte vill kopplas ihop med innehållet i litteraturen, men å andra sidan är stolta över sitt arbete och över det som har producerats (Gripsrud 2002:373).

Likaså är alla recensenterna som studerats här från västerländska kulturer där synen på människan och den politiska situationen i Afghanistan och Serbien präglas av ett västerländskt perspektiv och där vi finner de specifika föreställningar och åsikter en stor del av västerlandet förfogar över. Trots att vi idag lever i ett modernt samhälle där tekniken ständigt utvecklas så tycks inte våra tankar och värderingar hänga med lika fort, vilket jag tycker flera av recensenterna har visat i sina uttalanden. Gamla, trångsynta fördomar och åsikter tycks ligga kvar hos många människor, trots att människan har så pass mycket mer kunskap idag.

För vidare forskning inom ämnet hade det varit intressant att studera hur de båda böckerna mottagits i Afghanistan och Serbien. Vad säger deras recensenter? Hur skiljer sig kritiken när man jämför ett västerländskt kontra ett österländskt perspektiv? Finns det några likheter? Detta hade varit mycket intressant att studera då man som uppsatsskribent fått med både ett västerländskt och österländskt perspektiv och därmed ökar bredden och variationen i undersökningen. Denna uppsats och dess perspektiv kan utvidgas ytterligare då man även kan studera hur västerländska författare och deras litteratur i största allmänhet mottas och behandlas i ex Asien eller i Östeuropa.

Media får ett allt större inflytande över människor idag och det är ett forum man använder sig av för att upplysa, informera, beröra och argumentera. Det viktiga människan måste ha i åtanke är att kunskap är makt, frågan är bara vems kunskap det handlar om.

6 Referenser

Tryckt material

Gripsrud, Jostein, *Mediekultur, Mediesamhälle*, Daidalos AB, Göteborg, 2002,

översättare: Andersson, Sten

Helgesson, Stefan, *Efter västerlandet – texter om kulturell förändring*, Natur och Kultur, Stockholm, 2004

Seierstad, Åsne

- *Bokhandlaren i Kabul*, Norstedts förlag, Stockholm, 2002, översättare: Stolpe, Jan
- *Med ryggen mot världen – serbiska porträtt*, Norstedts förlag, Falun, 2004, översättare: Stolpe, Jan

Recensioner

Agrell, Wilhelm, Wilhelm Agrell läser Åsne Seierstad, *Sydvenska Dagbladet*,

<http://sydsvenskan.se/kultur/article79702.ece>, (040927), (071208)

Andersson, Hanna, Bokhandlaren i Kabul, *Bokkanalen*

<http://www.kanalen.org/bok/rec.php?id=1011>, (030520), (071216)

Charpentier, CJ, Okunnigt och fördomsfullt om Afghanistan, *Kvällsposten*

<http://www.presstext.se.support.mah.se/online/display.php?set=S1&xid=KVP200210120029>
(021012), (071123)

Dahlberg, Anna, Envis som en Åsne, *Expressen*

<http://www.presstext.se.support.mah.se/online/display.php?set=S1&xid=GT200210150028>
(021015), (071129)

Ekern, Simen, Åsne tilbake til Serbia, *Norska Dagbladet*,

<http://www.dagbladet.no/kultur/2004/09/13/408108.html>, (040913), (071127)

Hagvaag, Einar, Tretten trötte serbere, *Norska Dagbladet*,

<http://www.dagbladet.no/kultur/2000/10/11/222858.html>, (001011), (071102)

Henningsson, Jonas, Serbien på nära håll, *Smålandsposten*,

[http://www.smp.se/noje_o_kultur/bocker/serbien-pa-nara-hall\(115570\).gm](http://www.smp.se/noje_o_kultur/bocker/serbien-pa-nara-hall(115570).gm), (041012), (071216)

Hoem, Knut Ameln, Bokhandlaren i Kabul, *Norsk Television*,
<http://www.nrk.no/nyheter/kultur/2124032.html> (020912), (071213)

Jørgensen, Stein Inge, Nyansert, *VG Nett* <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=5466025>
(001010), (071222)

Kendzior, Nöste, Drama med ukjende variabler, *Dag og tid*
<http://www.dagotid.no/arkiv/2002/43/bokm1/index.html> (021026), (071228)

Lenas, Sverker, Åsne är big in Serbien, *Dagens Nyheter*
<http://www.presstext.se.support.mah.se/online/display.php?set=S1&xid=DN200409260442>
(040926), (071201)

Rönnbäck, Klas, När kriget är över varas såren, *Dagens Bok*
<http://dagensbok.com/index.asp?id=1481> (041211), (071227)

Spjut, Stefan, Fönster mot den afghanska vardagen, *Svenska Dagbladet*
http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_67508.svd, (021007), (071228)

Söbye, Espen, Traurig fra Kabul, *Norska Dagbladet*
<http://www.dagbladet.no/kultur/2002/09/02/347621.html> (020902), (071210)

Söderqvist, Marie, Bokhandlarens ord är lag, *Kvällsposten* [http://www.kvp.se/1.235537\(050803\)](http://www.kvp.se/1.235537(050803)), (071122)

Wallin, Cecilia, - *Labyrint*, <http://www.labyrint.nu/text.asp?id=2917> (030820), (071214)
- *Labyrint*, <http://www.labyrint.nu/text.asp?id=3973> (041204), (071215)

Wirtén, Per, Åsne pratar på, *Expressen*
<http://www.arenagruppen.se/ag5/p.asp?authID=9&ID=2009&type=3&cat=arena&p=14&o=>
(040928), (071128)

W-Rudberg, Anna, Upprepning stör rak berättelse, *Östgöta Correspondenten*,
<http://archive.corren.se/archive/2004/10/5/1sb0r5hox8im0mh.xml> (041005), (071229)

Åberg, Daniel, En problematisk bokhandlare, *Dagens Bok*
<http://www.dagensbok.com/index.asp?id=747> (030919), (071124)

Internet

<http://www.alba.nu/artikel/artikel.php?id=217> (080120)

